

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК
ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА СЛАВИСТИКУ

Покренут 1970. године
До књ. 25. (1983) под називом *Зборник за славистику*

Главни уредници
Од 1. до 43. књиге др Милорад Живанчевић,
од 44. до 53. књиге др Миодраг Сибиновић,
од 54—55. књиге др Предраг Пипер

Уредништво
др Мирјана БОШКОВ, др Петар БУЊАК,
др Дојчил ВОЈВОДИЋ (секретар Уредништва), др Маја ЂУКАНОВИЋ,
др Корнелија ИЧИН, др Љиљана ПЕШИКАН-ЉУШТАНОВИЋ,
др Људмила ПОПОВИЋ, академик Зузана ТОПОЛИЊСКА,
др Михал ХАРПАЊ, др Вјачеслав ОКЕАНСКИ

Главни и одговорни уредник
др ПРЕДРАГ ПИПЕР

ISSN 0352-5007 | UDC 821.16+811.16(05)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА СЛАВИСТИКУ

80

НОВИ САД • 2011

МАТИЦА СЕРБСКАЯ
ОТДЕЛЕНИЕ ЛИТЕРАТУРЫ И ЯЗЫКА

МАТИЦА СРПСКА
DIVISION OF LITERATURE AND LANGUAGE

СЛАВИСТИЧЕСКИЙ СБОРНИК
REVIEW OF SLAVIC STUDIES

80

НОВИ САД

САДРЖАЈ — CONTENTS — СОДЕРЖАНИЕ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Paul Wexler, A covert Irano-Turko-Slavic population and its two covert Slavic languages: the Jewish Ashkenazim (Scythians), Yiddish and „Hebrew“	7
Слободан Павловић, Елементи неконфигуративне синтаксе у старим словенским писменостима	47
Марија Котова, Анна Сергеева-Клятис, Олег Лекманов, Первый этап „Дела об Уленшпигеле“: попытка экспертизы (глава из ненаписанной биографии О. Э. Мандельштама)	63
Љиљана Ћук, Портрет душе и времена: темпоралне фигуре у Набоковљевом <i>Дару</i>	83
Mateja Pezdirc Bartol, Simbolne razsežnosti motiva hrane v treh slovenskih dramah	95
Лидија Аризанковска, За партикулите (врз примери од македонскиот и словенечкиот јазик)	107
Милена Јакић, Нада Шева, Квантитативно испитивање декомпонованог / перифрастичног предиката у српском језику	117
Драгана Поповић, Прагматичко-семантичка анализа говорног жанра савета (на материјалу руског и српског језика)	137

ПРИЛОЗИ И ГРАЂА

Предраг Пипер, Говор предака: о романима Мира Вуксановића, <i>Семол̑ гора, Семол̑ земља, Семол̑ људи</i>	165
--	-----

ПРИКАЗИ

<i>Теорија дијахронијске лингвистике и истражување словенских језика</i> . Ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Милорад Радовановић. – Београд: САНУ, 2010 (<i>Стефан Симојановић</i>)	171
Зборник у част Аде Видович Муха (<i>Slavistična revija</i> , 2010, letnik 58, 1, 1–187 стр.) (<i>Предраг Пипер</i>)	174
Портрети према (не)постојећим моделима (<i>Ликови усмене књижевности</i> , уредник Снежана Самарџија, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2010) (<i>Драгољуб Перих</i>)	176

Зоја Карановић, Јасмина Јокић. <i>Смеховно и еројско у народној култури и њезији</i> , Филозофски факултет, Нови Сад, 2009. (<i>Вања Прсиојевић</i>)	180
Руселина Ницолова. <i>Българска грамајика. Морфологија</i> . – София: Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2008. – 524 с. (<i>Предраџ Пијер</i>)	182
Б. Ю. Норман. <i>Лингвистическа ѓрагмајика: На мајериале руского и других славјанских језыков</i> . – Минск: БГУ, 2009. – 184 стр. (<i>Предраџ Пијер</i>)	185
<i>Косово и Мејхоѓија у цивилизацијским ѓоковима: међународни ѓемајски зборник</i> . Књ. 1. (Језик и књижевност). Ур. Драги Маликовић, Софија Милорадовић. – Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2010. – 405 стр. (<i>Предраџ Пијер</i>)	187
Јурико Канѓко. <i>Начинајельносѓъ в сисѓеме асѓеќиуальных значений в русском језыке в сравнении с јајонским језыком. Ојѓѓ сојосѓавијельного анализа језыковых карѓѓин мира</i> . – Токио, 2005. (<i>Милена Ивановић</i>)	194
Јелица Стојановић. <i>Пујевима срѓскоѓ језыка и ћирилице</i> . – Београд: Издавачки центар Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори, 2011. – 243 стр. (<i>Ружица Фармаковски</i>)	197
Радојка Цицмил-Реметић. <i>Тојонимѓија Пивске ѓланине</i> . – Београд: САНУ / Одељење језыка и књижевности, Одбор за ономастику (Библиотека Ономатолошких прилога. Књ. 1), 2010. – 354 стр. (Мирјана Петровић-Савић)	200
Радмила Жугић. <i>Исказивање ѓенијѓивних значења у ѓовору јабланичкоѓ краја (у свејлу ѓризренско-ѓимочких ѓовора као целине)</i> . – Београд: Институт за српски језык САНУ, 2010. – 226 стр. (Бранкица Марковић)	202

БИБЛИОГРАФИЈА

<i>Ивана Сѓасојевић</i> , Проучавање словенских књижевности у Србији, Црној Гори и Српској у 2008. години	205
Регистар часописа	349
Списак сарадника	351
Упутство за припрему рукописа за штампу	353

Милена М. Јакић

Институт за српски језик САНУ
Лабораторија за експерименталну психологију,
Филозофски факултет у Београду
Milena.Jakic@isj.sanu.ac.rs

Нада С. Шева

Лабораторија за експерименталну психологију,
Филозофски факултет у Београду

КВАНТИТАТИВНО ИСПИТИВАЊЕ ДЕКОМПОНОВАНОГ / ПЕРИФРАСТИЧНОГ ПРЕДИКАТА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

У раду се на узорку новинског текста политичке рубрике испитују типови предикација у оквиру којих су се јавили семикопулативни глаголи преузети од М. Радовановића (1977). Примери пронађени у језичком узорку анализирају се квантитативно кроз четири нивоа дефиниције декомпонованог предиката: структурног, творбеног, семантичког и типа предиката који се декомпонује. Поред тога, уместо досадашње дефиниције именског дела декомпонованог предиката (*Nomen deverbativum*), нуди се прецизнији принцип њиховог одабира. На тај начин у већој мери се показује законитост у степену семантичке диференцијације глаголске именице на површинском нивоу, од мотивног глагола на дубинском нивоу декомпоноване конструкције. На крају рада приказана је анализа која показује важност сваког од нивоа дефиниције за разликовање декомпонованих од перифрастичних предиката.

Кључне речи: декомпоновани / перифрастични предикат, глаголска именица, семикопулативни глагол, квантитативна анализа

1. Увод. Изучавање декомпозиције предиката у српској лингвистичкој средини започео је М. Радовановић, својим радом из 1977. године. Према дефиницији у том раду, декомпоновани предикат (у даљем тексту ДП) је:

„сваки двочлани предикат конструисан по моделу *Verbum* (= *злаголска којула* или *семикојулаивни злагол*) + *Nomen deverbativum*, а синонимичан (па и комутабилан) са семантички еквивалентним једночланим предикатом (представљеним пунозначном глаголском

* Рад је настао у оквиру пројекта *Лингвистичка исцртавања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (бр. 178009) који у потпуности финансира Министарство науке Републике Србије.

лексемом из које је изведена девербативна именица двочланог предиката)¹ (РАДОВАНОВИЋ 1977: 53).¹

Поред дефиниције, М. Радовановић је у истом раду побројао неке од морфосинтаксичких модела, понудио основни списак копулативних и семикопулативних глагола помоћу којих се ове конструкције граде и назначио основне разлоге због којих долази до декомпоновања предиката. Аутори који су се касније бавили овом темом, преузимали су ову дефиницију, али су је делимично и проширивали скупом примера које су уврштавали у представнике ове конструкције. Поред тога, у српској лингвистичкој литератури постоји и читав низ радова који се баве феноменом сличним ДП, те је стога у употреби и неколико других термина: перифрастични предикат (у даљем тексту ПП) (ПЕТРОВИЋ 1988, ЛАЗИЋ-КОЊИК, 2006), перифрастична предикатска конструкција (КЕРКЕЗ 1997; КЕРКЕЗ 1998), перифрастични предикатски израз (ТОПОЛИЊСКА 1982), глаголска перифраза (МРАЗОВИЋ, ВУКАДИНОВИЋ, 1990), аналитички глаголски израз (ПИПЕР 1999). У неким од радова поједини од ових термина користе се напоре, у истом значењу (ПИПЕР, АНТОНИЈИЋ И ДР. 2005: 315; Стојановић 2006; Самарџић 2010), неки од аутора опредељују се за један од термина не изјашњавајући се о њиховом односу (РАДОВАНОВИЋ 1977; ТОПОЛИЊСКА 1982, ИВИЋ 1988; МРАЗОВИЋ, ВУКАДИНОВИЋ 1990; ТАНАСИЋ 1995, 1996; КЕРКЕЗ 1997), док поједини аутори разматрају однос ових термина. Тако нпр. Петровић (1988: 511–512) и Лазич-Коњик (2006: 229) ДП сматрају подскупом ПП, јер се, према њиховом мишљењу, ДП могу заменити једном пунозначном глаголском лексемом на дубинској структури, а код ПП то није могуће без губљења модификације значења / модификације у предикатско-аргументској структури.²

Будући да се многи налази добијени испитивањем ПП могу применити и на ДП, и не само то већ се и примери којима се ови феномени илуструју, у великој мери поклапају, у даљој анализи литературе узећемо у обзир радове који испитују обе ове појаве. У наставку уводног дела приказаћемо досадашње налазе о овим појавама.

1.1. Однос површинске и дубинске структуре. Оно што се у литератури показује као веома битно јесте да треба имати у виду како конструкцију описану у полазној дефиницији, што ћемо у овом раду звати *површинска сѝрукѝура* ($V_{\text{Semicop}} + N_{\text{Dev}}$), тако и оно што се декомпоновало, тј. *дубинску сѝрукѝуру* (једночлани предикат, сачињен од пунозначне глаголске лексеме).

На основу прегледа литературе закључујемо да постоји неколико типова односа дубинске (оно што се декомпоновало) и површинске структуре ($V_{\text{Semicop}} + N_{\text{Dev}}$):

¹ При томе, М. Радовановић (1977) у дефиницији напомиње да девербативну именицу треба схватити у генеративном, тј. синхронном смислу, а не генетичком, односно дијахроном.

² Као што ћемо касније у овом раду видети та модификација може бити различитих врста.

1) случај када дубинска структура постоји, тј. када је декомпоновану конструкцију могуће заменити обичним предикатом, при чему:

а) значење два типа предиката јесте исто, а именски део површинске структуре творбено је повезан са дубинском структуром: *врши утицај* = утиче, *врши претичање* = претиче, *вршим анализу* = анализирам, *вршим процену* = процењујем (Радовановић 1977: 53, 56, 59);

б) значење два типа предиката није исто, а творбена веза површинске и дубинске структуре постоји. Овде разликујемо два случаја:

- примере који се експлицитно искључују из домена обухваћеног термином ДП (*засијати информацијама* ≠ информисати, *почеше разговор* ≠ разговарају, него 'почеше да разговарају') (Радовановић 1977: 63–64) и

- примере који су обухваћени овим појмом, али се примећује да међу њима постоји мања или већа значењска разлика (Ивић 1988).³

в) значење два типа предиката јесте исто, али не постоји творбена веза између именског дела површинске структуре и дубинске структуре: *имати интенцију* = намеравати (Радовановић 1977: 73), *бити у стању* = моћи (Пипер, Антонић и др. 2005: 313), *имам утисак да* = чини ми се (Лазич-Коњик 2006: 252);

2) случај када дубинска структура не постоји, будући да не постоји одговарајући мотивни глагол, и сходно томе, не може се говорити о значењском односу две стране: *вршији трансакцију*, *показивати тенденцију* (Радовановић 1977: 60), *прихватајти / одбити подршку* (Ивић 1988: 3), *одржајти / погазијти / поштиовати обећање* (Радовановић 2004: 44).

1.2. Тип конструкције на дубинском нивоу. Дефиниција ДП је рестриктивна по питању типа конструкције која се јавља на дубинској структури. Она искључује све примере који се на дубинској структури не могу заменити простим глаголским предикатом. Код испитивања ПП пак чини нам се да је ауторима у фокусу двочлана конструкција ($V_{\text{Semicop}} + N_{\text{Dev}}$), без обзира на то шта стоји у дубинској структури. Приступ у испитивању дубинске структуре која стоји иза ПП пре је дескриптиван него рестриктиван. Стога се на дубинској структури могу наћи и:

- сложен глаголски предикат (*сјојада за бес* = почиње да бесни (превод наш): Тополињска 1982: 37; *иззубијти наду* = престати се надати: Петровић 1988: 511–512; *кренула је у иоштражу* = почела је да тражи, *сшуйила је у шштрајк* = почела је да штрајкује, *обусшавила је рад* = престала је да ради: Лазич-Коњик 2006: 247),

- читава реченица, са две клаузе и две предикације (*иојачале су сумњу* = довеле су до тога да се још више сумња, *ошвара сумњу* = узрокује да се сумња: Лазич-Коњик 2006: 248),

³ Многи аутори понудили су читав списак разлога због којих долази до декомпозиције (Радовановић 1977; Тополињска 1982; Ивић 1988; Стојановић 2005; Лазич-Коњик 2006), о чему ће више речи бити у наставку овог рада.

- именски предикат са придевским предикативом (*имати* значаја = бити значајан, *имати* (своју) *ојправданост* = бити оправдан, *држати* у *тајности* = бити тајан, *бити* у *сразмери* = бити сразмеран, *исити* огроман *успех* = бити веома успешан: МРАЗОВИЋ, ВУКАДИНОВИЋ 1990: 172)

- глагол чије је значење у дубинској структури модификовано помоћу прилога (*добити на значају* = више значи: ЛАЗИЋ-КОЊИК 2006: 248).

С. Танасић поред ових могућности указује и на случај када се декомпонује нелични глаголски облик, тј. глагол који није у склопу предиката: *вршећи присилно њомађаривање, вршећи недозвољено ѡрешицање, извршивши ушницај* (ТАНАСИЋ 1995: 159).⁴

1.3. Структура површинског нивоа. Када је у питању структура површинског нивоа, у литератури о овим појавама постоји слагање о томе да глаголски део конструкције чини копулативни или семикопулативни глагол.

Разлике у погледу схватања семикопулативних глагола тичу се њихове семантике, тј. поједини аутори тврде да ови глаголи делимично или у потпуности губе своје значење (МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ 1987: 48), остајући при том само граматички носилац предикације, док је семантика предиката готово у потпуности приписивана именици. Дакле, у овом случају претпоставља се пунозначна семантика глагола, који у декомпонованој конструкцији то своје значење губи.

Кликовац, пак, износи мишљење да у овој конструкцији учествују глаголи веома уопштеног значења (КЛИКОВАЦ 1998: 18), док Стојановић, као доказ да глагол чува властито значење, наводи примере из руске литературе у којима различити глаголи уз исту именицу могу ступати у односе синонимије и антонимије (СТОЈАНОВИЋ 2006: 223, у напомени). Интересантно је, међутим, схватање које излаже Д. Керкез (док говори о ПП конструкцији), која прави разлику међу семикопулативним глаголима. Према њеном схватању, на једној страни су глаголи који су по својој природи непунозначни, тј. информативно непотпуни, те се ни не могу десемантизовати, а на другој пунозначни, који у ПП конструкцији реализују једно од својих секундарних значења, те код њих такође не долази до десемантизације већ до пресемантизације (КЕРКЕЗ 1997). МРАЗОВИЋ и ВУКАДИНОВИЋ у својој граматици дају списак глагола који се најчешће јављају у глаголској перифрази, наводећи за поједине и објашњења о њиховој функцији и употреби, тј. значењу у оквиру ове конструкције (МРАЗОВИЋ, ВУКАДИНОВИЋ 1990: 179–185), што би такође указивало да семикопулативни глаголи макар делимично чувају значење.

⁴ Међутим и у литератури која се бави декомпонованим предикатом, неки од примера којима се илуструје ова појава, на дубинској структури подразумевају и конструкције које нису прост глаголски предикат: *изразио је жељу* ≠ *пожелео је* (ИВИЋ 1988: 4). Према нашем мишљењу превод конструкције *изразио је жељу* био би сложена реченица: 'рекао је да је пожелео'. Другим речима, примери који би у садржај појма *декомпоновани предикат* ушли преко дефиниције разликују се од примера којима је експлицитно илустрована ова појава у литератури о декомпонованом предикату.

О домену именичког дела конструкције не постоји потпуно слагање. Почетно дефинисање М. Радовановића да се у именичкој позицији могу наћи девербативне именице, модификовано је у каснијим радовима другим типовима именица као што су: *Nomen actionis* (Лазић-Коњик 2006: 228), или нечим „што је релативно блиско појму *nomen actionis*, без икаквих дубљих формалних импликација“ (нпр. *кица*, *вештар*, *рај*: Тополињска 1982: 36). Поједини аутори ову основну структуру проширили су тиме што су приметили како именички део често може бити детерминисан, тј. уместо именице се често може јавити именичка синтагма (Ивић 1988; Мразовић, Вукадиновић 1990; Стојановић 2005). Интересантно је, међутим, да се показало да везу са дубинском структуром може остваривати не само централни члан именичке синтагме на површинској структури, већ и њен детерминатор, без обзира да ли је то именица или придев (Јакић: у штампи).

2. Циљеви. Преглед досадашње литературе показује да су се аутори појавом ДП / ПП бавили детаљно на готово свим релевантним нивоима: творбеном, структурном, семантичком, анализом морфосинтаксичких модела, списком семикопулативних глагола који улазе у састав конструкције и др. Међутим, један аспект остао је недовољно обрађен. Реч је о квантитативном приказу ових појава. До сада овим аспектом бавила се у свом раду И. Лазић-Коњик, која је приказала:

- процентуалну заступљеност различитих морфосинтаксичких модела ПП на нивоу комплетног испитиваног узорка, затим
- дистрибуцију ПП у оквиру појединих жанрова и на крају
- списак семикопулативних глагола према рангу фреквенције јављања у испитиваном узорку (Лазић-Коњик 2006: 255, 266, 294).

У овом раду квантитативно ћемо испитати природу ДП / ПП кроз следећа питања:

1. Колико често у примерима пронађеним у нашем језичком узорку површинска и дубинска структура нису у творбеној вези?
2. Колико често иза конструкције на површинском нивоу не стоји прост глаголски предикат на дубинском нивоу?
3. Колико често се у површинској конструкцији јављају именице које не припадају класи девербативних именица?
4. Колико често однос површинске и дубинске структуре није синонимичан, односно комутабилан?

Ова питања су од интереса будући да испитују статус различитих нивоа полазне дефиниције: творбени ниво, тип предиката који се декомпонује, структурни ниво и семантички ниво (о овоме видети више у Јакић: у штампи).

М. Јакић (у штампи) показала је да се и са почетним списком семикопулативних глагола које наводи М. Радовановић (1977) могу изградити конструкције чија замена не може бити прост глаголски предикат

без модификације значења присутне у површинској структури. Зато ћемо се у овом раду задржати на списку семикопулативних глагола из Радовановић 1977, како бисмо детаљно испитали квантитативну природу ДП / ПП.

3. **Грађа.** Грађу за ово истраживање чине текстови четири броја политичке рубрике дневног листа „Политика“ из фебруара 2001 године.⁵ Узорак текста садржи 20.000 речи од којих су издвојене све предикације са семикопулативним глаголима који се према М. Радовановићу (1977) јављају у декомпонованим конструкцијама.⁶ Радовановић наводи 30 таквих глагола⁷: (из)вршии́ти, извршава́ти, има́ти/нема́ти, да(ва)́ти, води́ти, дружи́ти, дружа́ти, доби(ја)́ти, по́днеи́ти, по́носи́ти, обави́ти, обавља́ти, изрази́ти, изражава́ти, (у/по)чини́ти, испо́љити, испо́љава́ти, изда(ва)́ти, ради́ти, ше́ћи, траја́ти, изна́си́ти, до́ћи, долази́ти. Од укупно 30 семикопулативних глагола наведених у Радовановићевом чланку, у нашем узорку појавило се 25 глагола. Нису се појавили глаголи: издава́ти, по́носи́ти, извршава́ти, испо́љити и испо́љава́ти. Упоређивањем учесталости испитиваних семикопулативних глагола у узорку текста који је послужио као грађа у овом истраживању и референтног *Фреквенцијског речника савременог српског језика* (Костић Ђ. 1999) установили смо да је корпус овог истраживања поуздан по питању вероватноћа појављивања глаголских одредница. Другим речима испитивани глаголи у нашем узорку јавили су се у веома сличном проценту заступљености као и у референтном *Корпусу српског језика* (Костић Ђ. 2001) ($R=0,74$, $F(1,29)=35,79$, $p < 0,001$). Сходно томе, пет глагола који се нису појавили у узорку спадају у мање фреквентне глаголе у овој групи од тридесет глагола са почетног списка.

Семантика ових глагола заслужује да буде предмет посебног истраживања, али увидом у референтни *Фреквенцијски речник савременог српског језика* (Костић Ђ. 1999) сачињен на основу *Корпуса српског језика* (Костић Ђ. 2001), примећујемо да сви наведени глаголи спадају у класу високо фреквентних глагола, тј. да се налазе у првих 22% по фреквентности у односу на све глаголске одреднице у *Фреквенцијском речнику*. Овај податак нам је пре свега интересантан због тога што је и Р.

⁵ Публицистички стил у литератури се наводи као један од функционалних стилова у коме се декомпонована конструкција чешће јавља него у другим стиловима. На основу истраживања спроведеног на три различите рубрике публицистичког стила (спортској, културној и политичкој), утврђено је да се ова појава најчешће јавља у политичкој рубрици, те смо се у овом истраживању из тог разлога за њу и одлучили (Илић, Јакић и др. 2001).

⁶ Конструкције са копулативним глаголима нису предмет овог истраживања.

⁷ Поред ових 30 глагола М. Радовановић наводи још неколико глагола који су заступљени у његовом узорку са по једним примером. Ипак фокусирали смо пажњу на глаголе који се чешће јављају у семикопулативној улози.

Драгићевић у свом раду приметила да до деплечије најчешће долази код високофреквентних речи (ДРАГИЋЕВИЋ 2007).⁸

4. **Квантитативна анализа.** Укупан број предикација са овим глаголима у нашем узорку износи 224 примера. Од свих предикација са датим глаголима изабрани су примери који су се могли заменити одговарајућом дубинском структуром (различитим врстама предиката или глаголским фразама). Примери су се дакле формално поклапали или подсећали на декомпоноване / перифрастичне конструкције које су наведене у литератури (РАДОВАНОВИЋ 1977; МРАЗОВИЋ, ВУКАДИНОВИЋ 1990; ЛАЗИЋ-КОЊИЋ 2006). У нашем узорку, према овом критеријуму, издвојено је 140 примера.

Налази које ћемо у наставку рада изнети односе се пре свега на испитивану групу семикопулативних глагола, иако је већину налаза могуће генерализовати и на друге, потенцијалне, семикопулативне глаголе. У наставку рада изложићемо квантитативне податке о заступљености испитиваног феномена према нивоима издвојеним у Јакић (у штампи): творбени, тип конструкције, морфосинтаксички и семантички ниво. На овај начин покрили смо све релевантне аспекте из дефиниције декомпонованог предиката дате у РАДОВАНОВИЋ 1977.

4. 1. **Творбени однос површинске и дубинске структуре.** Прво питање односило се на постојање дубинске структуре, која се декомпоновала, тј. колико често наспрам именичког дела у површинској структури, постоји творбено повезан предикатски / глаголски део дубинског нивоа. У циљу потврђивања творбеног парњаштва ова два нивоа консултовали смо референтне дескриптивне речнике српског језика: РСАНУ, РМС и РСЈ. Анализа је показала да се творбени односи именичког (површинског) и предикатског / глаголског дела (дубинског) нивоа могу поделити у пет група:

1. Творбена веза ових нивоа постоји и однос је потврђен у једном или више референтних речника;

2. Творбена веза ових нивоа постоји, али однос није потврђен у једном од три наведена речника, већ у другим језичким изворима, као нпр: *Велики речник сѝраних речи и израза* (КЛАЈН, ШИПКА 2006), интернет и сл.: *вакуум-вакумирайѝ, консалиѝнѝ-консалиѝнѝговайѝ*.

3. Творбена веза ових нивоа постоји, њихов однос је потврђен у једном или више речника, али глаголи са дубинске структуре нису у свакодневной употреби просечног говорника српског језика: *злочин-злочиниѝи, ѝромей-ѝромейѝаѝи*.

4. Декомпонована конструкција се може заменити предикатом / глаголом различитог корена у односу на именички део површинског нивоа:

⁸ У систему придева који означавају људске особине колокативна презасићеност придева *лей* и *добар* довела је до тога да су они изгубили своје значење, те да се код њих више не може говорити о полисемији већ о деплечији (ДРАГИЋЕВИЋ 2001: 199; 2007: 139).

водићии рачуна ≠ *рачунаћии* него *бринућии*. У ову класу увршћени су и примери код којих наспрам именице из површинског нивоа не постоји глаголски парњак (типа *дужносћ* – **дужновати*), али које су у комбинацији са семикопулативним глаголом семантички повезане са глаголом различитог корена: *обављаћии/вршићии дужносћ* = *радићии*.

5. Декомпонована конструкција представља семантичко разрађивање творбено повезаног глагола са дубинског нивоа: наспрам *одузетии* *йправо* постоји глагол *обесйравии*, док за конструкцију *добитии* *йправо* не постоји одговарајући глагол **(о)йравии*.

Детаљан приказ дистрибуције ових 5 типова односа дат је у табели 1.

Табела 1. Дисйрибуција йтворбених односа йовршинске и дубинске сйрукйуре декомйонованих / йерифрасйичних консйрукција.

	Пример	%
1	разговор – разговарати	82,9
2	вакуум – вакумирати	2,9
3	злочин – злочинити	5
4	водити рачуна ≠ рачунати → бринути	8,6
5	добити право – *(о)правити	0,7

4.2. **Тип конструкције на дубинском нивоу.** Други део анализе одговарао је на питање који тип конструкције стоји иза површинског нивоа. Шема кодирања обухватала је следеће случајеве:

1. прост глаголски предикат: *разговор са Халимијем водили смо нейосредно йред његов йолазак* (**разговорали смо** са Халимијем непосредно пред његов полазак)

2. сложен глаголски предикат, са модалним и пунозначним глаголом: *йреговора са йтерорисйима нема* (**не може се преговарати** са терористима)

3. прост именски предикат, са придевским предикативом: *које су имале кључни значај* (**које су биле кључне**)

4. реченица са два глаголска предиката: *Бинђић је изразио и жељу* (Бинђић је **рекао да жели**)

5. реченица са зависним делом који је именски предикат (са придевским предикативом): *изражава сйремносћ за блиску сарадњу* (**каже да је спреман**)

6. глаголска фраза сачињена од глагола у неличном глаголском облику + прост глаголски предикат: *изражавајући уверење* (**рекавши да је уверен**)

7. глаголска фраза сачињена од глагола у неличном глаголском облику + прост именски предикат: *изражавајући йособно задовољсйво* (**рекавши да је посебно задовољан**)

Резултати квантитативне анализе ових случајева приказани су у табели 2.

Табела 2. Дисџрибуција конструиција на дубинском нивоу (иј. оно шио се декомпоновало).

Тип предиката	%
прост глаголски предикат	81,7
сложен глаголски предикат од две глаголске лексеме	3,6
прост именски предикат	1,4
реченица са два глаголска предиката	8,4
реченица са зависним делом који је именски предикат	2,9
глаголска фраза + прост глаголски предикат	2,1
глаголска фраза + прост именски предикат	0,7

4.3 Структурни изглед површинског нивоа. У овом делу анализе интересовао нас је формални аспект декомпонованих конструкција, на површинском нивоу и то:

- 1) када је у питању семикопулативни глагол, одређивали смо:
 - а. глаголски облик (лични/нелични)
 - б. да ли је у облику активне, пасивне или обезличене конструкције;
- 2) када је у питању именски део, одређивали смо:
 - а. врсту речи, као и њихову творбено-семантичку квалификацију (девербативна или друга врста именице, придев и сл.)
 - б. који део именске фразе је носилац семантичке везе са конструкцијом на дубинском нивоу (центар или зависни члан)
 - в. у ком падежу / предлошко-падежној конструкцији се налази овај део ДП;

1) Резултати анализе облика семикопулативних глагола показују да се овај глагол у 93,6% случајева појавио као глагол у личном глаголском облику, од чега 78,6% у активу (*разговор са Халимијем водили смо непосредно пред његов њолазак*), 7,9% у пасиву (*даша је њодршка иницијативи за демократско преуређење односа Србије и Црне Горе*) и 7,1% у обезличеним конструкцијама (*ће се више радићи на секундарном њрометију акцијама*). Девет примера (6,4%) појавило се у неличном глаголском облику, потврђујући раније налазе из Танасић (1995). Део ових конструкција садржао је глаголе у облику глаголског прилога (2,9%: *рекао је Буш, изражавајући њособно задовољство*). Остале конструкције из ове групе (3,6%) биле су придеви пореклом од глаголских придева семикопулативних глагола (*задовољство због изражене сиремности да СРЈ доследно испуни све своје међународне обавезе*).

2) У оквиру анализе именског дела конструкције издвојена су три типа синтагме које могу да се јаве уз семикопулативни глагол:

1. именичка синтагма: *Са задовољством могу да кажем да смо добили њодршку*

2. придевска синтаagma: *Они [напади] су њочињени од сїрране оних ко-
ји желе да учине немоЃућим мир и њомирење*
3. партитивна синтаagma: *Из њравца села Мађаре, у њрешевској оїцїи-
ни, извршили су више минобацачких наїада.*

Поред тога, извели смо засебну анализу где смо утврђивали проценуалну заступљеност правих глаголских именица наспрам других случајева. Правим глаголским именицама сматрали смо оне које су задовољиле три критеријума:

а. постојање глагола исте творбене основе, што је утврђено помоћу референтних дескриптивних речника српског језика, као и на основу интерсубјективне сагласности изворних говорника српског језика (РСАНУ, РМС, РСЈ);

б. постојање суфикса којим се изводе глаголске именице, што је потврђено у референтном приручнику који се бави творбом (Клајн 2003);

в. задржавање глаголског значења, што је кодирано на основу интерсубјективне сагласности два независна обрађивача.

Правих глаголских именица у нашем узорку било је 65 (46,4%).

Уколико барем један од критеријума није био задовољен, именице су класификоване као неправне глаголске именице. Оваквих именица било је 67 (47,9%).⁹

Поред именица, у нашем узорку као именички део испитиване конструкције, појавило се 8 придева (5,7%).

Даља анализа именичких синтагми указала је да семантичка веза између декомпоноване конструкције и еквивалента са дубинске структуре може да буде остварена преко:

1. центра синтагме: *да су југословенске власїи давале информације САД и Великој Бриџанији о радарским сисџемима одбране Ирака* (да су југословенске власти **информисале** САД и Велику Британију о радарским системима одбране Ирака)
2. именице у служби детерминатора, тј. зависног члана именичке / партитивне синтагме: *да је Лукић њоком оїерација на Косову и Метохији обављао дужности команданїа шїаба МУП-а Србије* (да је Лукић током операција на Косову и Метохији **командовао** штабом МУП-а Србије)
3. придева у служби зависног члана: *у закључцима, који имају **обавезујућу форму** за све наше државне орѓане* (у закључцима, који **обавезују** све наше државне органе)

Налаз, који је добила И. Лазић-Коњик (2006) да је морфосинтаксички модел $V_{\text{Semicop}} + NP_{\text{Acc}}$ најчешћи, потврђен је и у нашем узорку: *Ми смо*

⁹ Укрштање ова три критеријума при одабиру глаголских именица направила су разлику између девербативних именица како их дефинише М. Радовановић (1977) и скупа именица које су се показале као глаголске у нашој анализи. Другим речима свака именица, (осим *Nomina agentis*) која би на дубинском нивоу имала творбени глаголски парњаk по М. Радовановићу спадала би у дефиницију девербативне именице.

иу **подршк**у добијали раније и сада је добијамо (в. Табелу 3). Затим следе конструкције са номинативом ($NP_{Nom}+V_{Semicop}$), које су у највећем броју случајева биле везане за пасивне или обезличене конструкције: **д**а $\bar{и}$ а је **подршк**а иницијал $\bar{и}$ иви за демократ $\bar{и}$ ско уређење односа Србије и Црне Горе; **обрачун се ради** с $\bar{и}$ ролећа и јесени. Конструкције са слободним генитивом ($NP_{Gen}+V_{Semicop}$) биле су треће по заступљености у нашем корпусу и углавном су биле везане за глагол имати / немати у егзистенцијалним реченицама: од $\bar{с}$ и $\bar{р}$ а $\bar{и}$ е $\bar{ц}$ ско $\bar{г}$ $\bar{к}$ он $\bar{ц}$ е $\bar{п}$ и $\bar{а}$ **нема од $\bar{с}$ т $\bar{у}$ п $\bar{а}$ ња**. Фреквенција других конструкција није прелазила 5% и њихова дистрибуција детаљно је представљена у Табели 3.

Табела 3. Дис $\bar{т}$ рибуција морфо-син $\bar{т}$ акских модела

Тип синтагме	Центар/зависни члан као носилац семантичке релације	Падеж/ППК	%
Именичка	Центар	$V_{Semicop}+NP_{Acc}$	52,9
		$NP_{Nom}+V_{Semicop}$	15
		$NP_{Gen}+V_{Semicop}$ (егзистенцијалне реченице)	5,7
		$V_{Semicop}+на+NP_{Loc}$	3,6
		$V_{Semicop}+NP_{Gen}$	2,9
		због+ $Adj_{Dev}+NP_{Gen}$	1,4
		$V_{Semicop}+до+NP_{Gen}$	1,4
		према+ $Adj_{Dev}+NP_{Dat}$	0,7
		на+ $Adj_{Dev}+NP_{Acc}$	0,7
		$Adj_{Dev}+NP_{Inst}$	0,7
		$V_{Semicop}+на+NP_{Acc}$	0,7
		$V_{Semicop}+у+NP_{Acc}$	0,7
	Зависни члан: именица	$V_{Semicop}+N_{Nom}+N_{DetGen}$	0,7
		$V_{Semicop}+у+N_{Loc}+N_{DetGen}$	0,7
		$V_{Semicop}+N_{Acc}+N_{DetGen}$	2,9
	Зависни члан: придев	$V_{Semicop}+Adj_{DetAcc}+N_{Acc}$	3,6
$V_{Semicop}+Adj_{DetGen}+N_{Gen}$		1,4	
Придевска		$V_{Semicop}+Adj_{Inst}$	0,7
Партитивна		$V_{Semicop}+Adv+N_{DetGen}$	3,6

4.4. Семантички однос површинске и дубинске структуре. Последњи део анализе подразумевао је испитивање значењске повезаности конструкција са површинског и дубинског нивоа. Конструкције смо по-

редили на изолованом нивоу и нивоу реченице.¹⁰ Поред тога, неопходно је јасно одредити са чиме се декомпонована конструкција пореди на дубинској структури. Уколико нпр. као дубинску структуру конструкције *џреџовора са џерорисџима нема* посматрамо прост глаголски предикат *не џреџовара се са џерорисџима*, модификација значења тицаће се модалне компоненте. Ако пак дубинским панданом сматрамо сложен глаголски предикат *не може се џреџоварати* уочавамо синонимичан однос два типа предиката. У овом раду определили смо се за могућност декомпоновања и других типова конструкција, а не само простог глаголског предиката.

У литератури је до сада понуђен широк спектар различитих разлога односно мотивација декомпоновања предиката.¹¹ Чини нам се да се ти разлози могу груписати у три основна типа:

- стилски (институционализованост, стилска обележеност, сликовитост, еуфемизација и сл.),
- граматички (неутрализација транзитивности предикације, отклањање двовидности, лакше увођење фазе, плурализација предикације и сл.) и
- семантички у ужем смислу (несинонимичност, апстрактност, семантичка различитост између глагола и одговарајуће глаголске именице, терминологизација именичког конституента, сужење значења конструкције на површинском нивоу у односу на дубински ниво).

Слично мишљење износи и Лариохина, о чему извештава Стојановић (2006: 224). Стога ће наша семантичко-квантитативна анализа правити разлику између површинске и дубинске структуре на ова три нивоа.

¹⁰ Узајамну заменљивост две конструкције, тј. њихову синонимичност могуће је посматрати на различитим нивоима. Оно што нам се нпр. на нивоу изоловане конструкције чини као истозначно (*врџиџи џриџисак* – притискати), на нивоу реченичног контекста примећујемо разлику у значењу (*на Југославију не џреба врџиџи џреџерани џриџисак*). Са друге стране оно што нам се може учинити као непотпуна информација на нивоу реченице (*Први наџад изврџен је у 11:30* – у овом случају недостаје агенс / врџилац радње) на нивоу ширег, текстуалног контекста примећујемо да механизми текстуалне кохезије утичу на привид уклањања информација у оквиру реченице (у тексту, пре реченице *Први наџад изврџен је у 11:30* налазимо податак о агенсу радње *албански џерорисџи* [су] *исџалили чеџири џројекџила из бесџрзаџноџ џоџа*). Ми смо се одлучили за комбинацију заменљивости на изолованом и реченичном нивоу, будући да је то у досадашњој литератури био најчешћи приступ. Текстуални ниво у овом типу анализе учинио нам се као мање информативан, поготово имајући у виду списак разлога декомпоновања датих у досадашњој литератури.

¹¹ Неки од важнијих разлога који се у литератури наводе су: институционализованост, сликовитост, еуфемизација, непостојање одговарајућег глагола, неутрализација транзитивности предикације, отклањање двовидности, лакше увођење фазе, плурализација предикације, специфичности детерминације глагола, семантичка пасивизација, семантичко разрађивање, несинонимичност, апстрактност, стилска обележеност, семантичка различитост између глагола и одговарајуће глаголске именице, терминологизација именичког конституента, сужење значења конструкције на површинском нивоу у односу на дубински ниво, модификација значења у смислу модалности, каузативности, градуелности, инхоативности и терминативности и сл. (Радовановић 1977; 2004; Ивић 1988; Стојановић 2005; Тополињска 1982; Лазив-Коњик 2006).

Квантитативна анализа нашег узорка показала је да је апсолутна синонимија површинске и дубинске конструкције веома редак случај. Од 140 пронађених примера синонимично је било само 10 примера, односно 7,1% (*затим би о концепту закона расправа трајала око два месеца* = затим **би се** о концепту закона **расправљало** око два месеца; *већ има заинтересованих предузећа* = нека предузећа **су** већ **заинтересована**; *да преговора са терористима нема* = са терористима **се не може преговарати**). Процент примера који нису имали дубинску структуру показао се као мање продуктиван, јер у свега 13 примера, односно 9,3% она није постојала и то ако поштујемо когнитивни, а не лексикографски критеријум. Дакле, без обзира на то што је за глаголе *приоријетизовати*, *злочинити*, *премести* и сл. постојала потврда било у речницима, било на интернету, они нису општепознати глаголи у српском језику, те смо сматрали да дубинска структура не постоји (макар у главама говорника српског језика) (уп. у чланку Радовановић 1977, да је глагол *злочинити* третиран као непостојећи).

Остатак од 117 примера (односно 83,6%) био је различитог значења у односу на своју дубинску структуру.¹² Од тога стилске разлике, као што су институционализованост и еуфемизација јавиле су се у 63 примера односно 45% (*Датта је подршка иницијативи за демократско преуређење односа Србије и Црне Горе; извршили су више минобацачких најада*), граматичке разлике типа деагентизација, плурализација, деобјективација и сл. у 14 примера, тј. 10% (*има одређена очекивања у погледу будуће сарадње*), док су се семантичке разлике у ужем смислу јавиле у 40 примера, што износи 28,6% од укупног броја примера (*имамо заједнички интерес* ≠ заједнички нас интересују; *како бисмо имали увид у залихе* ≠ како бисмо увидели залихе; *Нема вакуума за приватизацију* ≠ приватизација није вакуумирана).

5. Завршна разматрања, додатне анализе и закључак. Уколико се вратимо на полазна питања из уводног дела овог рада примећујемо неколико ствари:

1. веома мали број случајева декомпозиција можемо објаснити недостатком глагола на дубинском нивоу (0,7%);

2. прост глаголски предикат јесте доминантан тип конструкције на дубинском нивоу (81,4%), али се могу декомпоновати и други типови конструкција (именски предикат са придевским предикативом, сложени

¹² Три типа разлога декомпозиције разликују се према степену у коме семантички диференцирају две конструкције. Стилски разлози у најмањој мери удаљавају значење, након тога граматички, а највећа разлика постоји у случају правог семантичког раздвајања. Будући да је у оквиру једног примера могуће идентификовати више од једног разлога, уколико би се комбиновали разлози из сва три типа проценат је приписан разлогу који највише диференцира значење (прво семантичким разлозима у ужем смислу, потом граматичким разлозима и на крају стилским).

предикат, два предиката из сложене реченице, непредикатски глаголски изрази);

3. Девербативне именице схваћене као у чланку М. Радовановића такође су доминантан тип именичког дела површинске структуре (94,3%), док је овај број далеко мањи уколико се поштују поштрени критеријуми издвајања глаголских именица (46,4%);

4. Синонимичност површинског и дубинског нивоа веома је ретка појава (7,1%), што је у складу са општепознатим принципом језичке економије. Ипак, уколико бисмо стилске разлике у значењу занемарили, онда би број синонимичних примера порастао на 52,1%. То ипак значи да готово половина ових конструкција није синонимична са дубинским нивоом, те се стога питамо који од термина би обухватио такве случајеве: ДП, ПП или неки трећи термин.

5. Пратећи дословце полазну дефиницију М. Радовановића (1977) у нашем корпусу од 20.000 речи, где су анализирани све предикације са семикопулативним глаголима које он наводи, издвојили бисмо само 3 примера (2,1% од свих конструкција са обликом $V_{\text{Semicoop}} + \text{именички део}$) која би задовољила критеријуме сва четири нивоа (структурни, творбени, семантички и тип предиката који се декомпонује). Уколико бисмо синонимичност посматрали нешто шире, у ову дефиницију бисмо могли укључити и примере код којих постоји разлика два типа предиката на стилском нивоу значења (институционализованост, еуфемизација, стилска обележеност), што би онда укључило 43 примера (30,7%).

Имајући у виду корпусну и квантитативну анализу нивое полазне дефиниције реинтерпретирамо на следећи начин:

1. Творбени критеријум нам се са једне стране чини као преширок, јер скуп глаголских именица не генерише обавезно ДП. Са друге стране овај ниво је преузак, јер не може укључити случајеве као што су: *обавиџи њосао* = урадити, *биџи у сџању* = моћи, *имаџи инџенцију* = намеравати. Стога сматрамо да би било неопходно увести додатни ниво дефиниције. Заједнички принцип у сва три наведена примера јесте да разнокоренски глагол (урадити, моћи, намеравати) има велики део заједничке семске структуре са декомпонованом конструкцијом. Због тога критеријум творбене везе не мора бити једини могући принцип селекције потенцијалних случајева ДП. Када му се дода и новоуведени критеријум, принцип селекције постаје исцрпнији, односно без новог дела дефиниције не би се могло објаснити зашто су наведени примери ДП.

2. Тип предиката који се декомпонује сматрамо непрецизним критеријумом из два разлога. Са једне стране када се на дубинској структури нађе прост глаголски предикат, то не значи да се ради о ДП (*врџиџи функцију* ≠ функционисати). Са друге стране и предикати који нису прости глаголски могу дати ДП (*џреџовора са џџерорисџима нема* = са терористима се не може преговарати). Ипак, сматрамо да функција овог нивоа постоји и она је двострука:

- говори о степену десемантизације семикопулативног глагола (У примеру *нема њреџовора са ѡтерорисѡиѡма* неопходно је на дубинском нивоу додати модални глагол. Међутим у другом примеру са истим семикопулативним глаголом *албанско сѡановниѡиѡво ... нема ѡверења у ѡриѡиѡински корѡус* модални глагол на дубинској структури није потребан.)

- селектује примере који на дубинској структури имају предикат, а не сложену реченицу.

3. Именички део на структурном нивоу у полазној дефиницији такође је непрецизан из два разлога:

- искључује друге врсте речи (придеве)

- не спецификује да ли именички део мора бити централни или може бити и зависни члан именичке синтагме.

Ова три нивоа имају другачији статус од четвртог, семантичког, јер су они **потребни услови**.

4. Семантички ниво када је селекција случајева већ начињена помоћу претходна три нивоа „одлучује“ да ли је дати случај ДП, што га чини **довољним условом**.

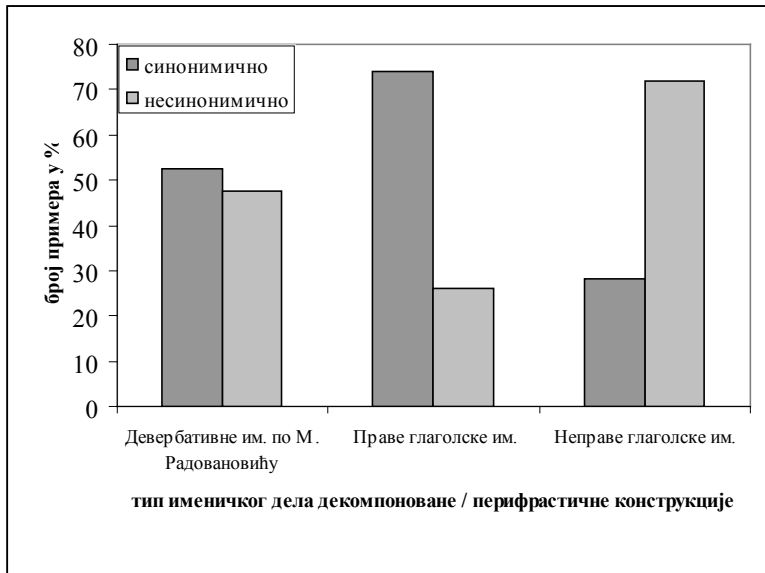
Због тога поред анализе сваког нивоа почетне дефиниције засебно неопходно је укрестити их са проценом синонимичности два предиката. У наставку ћемо приказати две најинформативније анализе.

У првој анализи комбиновали смо семантички критеријум синонимичности са два начина дефинисања девербативних именица. Уколико се девербативном именицом сматра свака именица која је у творбеној вези са глаголом у дубинској структури (као што је предложено у Радовановић 1977), однос два типа предиката (декомпонованог и обичног) веома често није синонимичан (47,5%). У оваквој ситуацији претпоставили бисмо да би несинонимичност требало приписати семикопулативном глаголу. Уколико се пак укрсте три критеријума при идентификовању глаголских именица (суфиксални, постојање глагола истог корена, задржавање глаголског значења код именице у апстрактном смислу процесуалности односно радње), проценат синонимичности површинске и дубинске структуре постаје законит у односу на поделу глаголских именица на праве и неправе. Другим речима, анализа нам показује да уколико се код глаголских именица испоштује строги (сложени) критеријум одабира, могуће је предиковати степен семантичке повезаности конкретног пара глаголска именица – мотивни глагол унутар конструкција на површинском и дубинском нивоу. Овај однос може се јасно видети на слици 1, где је приказана дистрибуција синонимичних и несинонимичних конструкција за девербативне именице класификоване по критеријуму М. Радовановића наспрам критеријума наведених у овом раду.

У другој анализи питали смо се да ли би семантички ниво могао да нам помогне у разграничењу ДП и ПП. Ако бисмо у обзир узели три формална нивоа полазне дефиниције (структурни, творбени и тип предиката који се декомпонује) без семантичког нивоа и на тај начин направили разлику између ДП и ПП, бројчани однос ове две појаве био би 85

ДП према 55 ПП (схваћено као остатак када се издвоје ДП). Дакле, према овом критеријуму у ПП укључили бисмо примере код којих:

Слика 1. Процентуално приказана зависност врсте именичког дела декомпоноване / перифрастичне конструкције и синонимичности два типа предикаца.

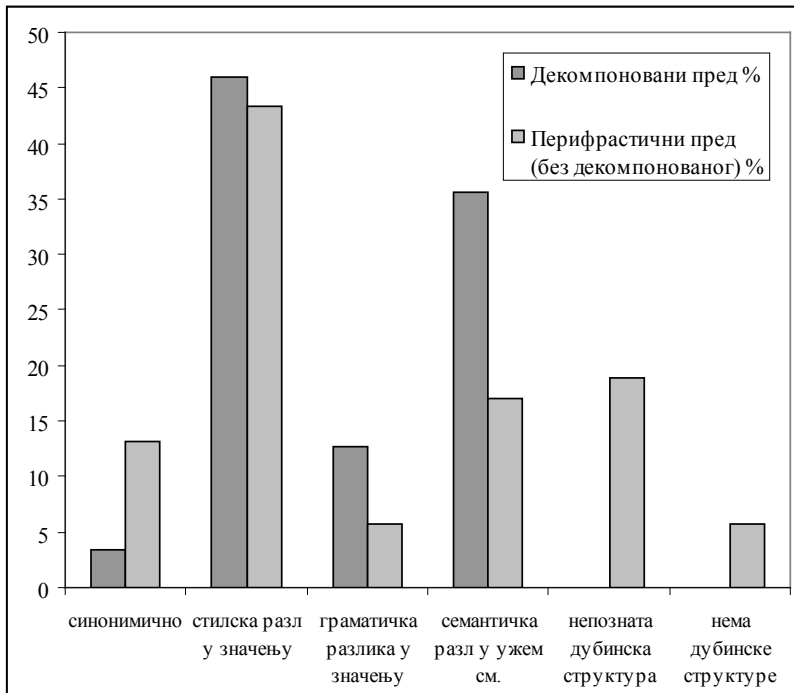
1. замена на дубинском нивоу није прост глаголски предикат
2. не постоји истокоренска, већ само разнокоренска замена на дубинском нивоу
3. уопште не постоји замена на дубинском нивоу

Међутим, оваква слика чини нам се и даље нехомогеном на неким деловима спектра, и то на два различита начина. Са једне стране она раздваја случајеве који су суштински исти, а разликују се само формално (декомпозиција простог глаголског предиката супротстављена је декомпозицији сложеног и именског предиката). Са друге стране оваква слика обједињује под истим термином (ПП) суштински различите случајеве:

- непостојање замене на дубинском нивоу;
- постојање творбено неповезане (разнокоренске) замене на дубинском нивоу;
- семантичко непоклапање конструкција на површинском и дубинском нивоу, без обзира на то да ли постоји творбена веза површинског и дубинског нивоа;
- замена конструкције сложеном реченицом, на дубинском нивоу.

На слици 2 приказане су дистрибуције ДП и ПП (на основу формалних критеријума) према творбено-семантичкој скали. Анализа показује висок степен сличности ДП и ПП по питању семантичке удаљености. Имајући у виду овај налаз, као и реинтерпретацију полазне дефиниције, сматрамо да би семантички критеријум на бољи начин дефинисао границу међу овим појмовима.

Слика 2. Типови разлика у значењу два предикаџа (декомпонованоџ / џерифрасџичноџ и обичноџ).

Стога смо у овом кораку анализе покушали да експлицирамо суштински различите случајеве увођењем нове димензије. Та димензија је семантички критеријум синонимичности дубинског и површинског нивоа декомпоноване конструкције, комбинован са постојањем дубинског нивоа, односно мотивног глагола. Ове случајеве било би добро и терминолошки диференцирати.

Дистрибуција различитих степена значењске диференцираности два нивоа конструкције (дубинског и површинског) у оквиру ДП и ПП указује где треба избрисати постојеће границе међу овим појавама, а где их треба изнова успоставити, на другом месту континуума. Према нашем мишљењу континуум би изгледао овако:

1. Површинска и дубинска структура творбено су повезане и синонимичне, независно од типа предиката на дубинској структури (прост глаголски, прост именски, сложени предикат)¹³: *рас̄ирава би ѿрајала око два месеца* = расправљало би се. У овом случају синонимичност може бити:

- а. (готово) потпуна, или
- б. непотпуна, тј. уз постојање стилске разлике у значењу конструкција дубинског и површинског нивоа.

Овај случај ми схватамо као **декомпоновани предикат у ужем смислу**.

2. Површинска и дубинска структура су семантички синонимичне, али нису творбено повезане: *обавӣти део ѿслова* = урадити, *има̄ти ѿраво* = смети.¹⁴

Овакав случај сматрамо **декомпонованим предикатом у ширем смислу**.

3. Површинска и дубинска структура су творбено повезане, али међу њима не постоји однос синонимије. Одсуство синонимије према нашем досадашњем сазнању може бити узрок разлике на плану:

- а. граматичког значења:
- б. семантичког диференцирања у ужем смислу: *вр̄ши функцију* ≠ функционише, *нема вакуума за ѿрова̄тизацију* ≠ приватизација није вакуумирана.

Детаљније испитивање степена семантичке диференцираности у случајевима овог типа, показало би које случајеве из ове групе би требало припојити појму ДП, а које би требало сматрати оделитим појмом.

4. Површинска структура има облик V_{Semico}^+ именски део, али дубинска структура не постоји, и овде разликујемо два случаја:

- а. мотивни глагол за глаголску именицу не постоји у систему (*да̄ти ѿраво*)
- б. мотивни глагол за глаголску именицу постоји, али није познат већини изворних говорника (*извр̄шӣти злочин* = злочинити, *вр̄шӣти ѿроме̄и акција* = прометати акције).

Сматрамо да би овај случај требало назвати **посебним термином**. Према нашем садашњем схватању овде би се могао употребити термин *ѿерифрас̄ӣчни ѿредика̄и*.

¹³ Случај када долази до кондензације два предиката из сложене реченице, према нашем мишљењу не спада у континуум који тренутно описујемо (изразио је очекивање – рекао је да очекује). Одговарајући термин би могао бити *кондензовани ѿредика̄и*.

¹⁴ Иако смо овај случај поставили у континуум, чини нам се да се он разликује од других случајева јер не долази до декомпозиције на нивоу лексеме (као нпр. у случају глагола *анализира̄ти* који се декомонује на глагол *вр̄шӣти* и именицу *анализа*), већ долази до реорганизације сема, али ово сложено питање требало би да буде предмет засебног истраживања.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику. Творбена и семантичка анализа*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2001.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- ИВИЋ, Милка. „Још о декомпоновању предиката.“ *Јужнословенски филолог* XLIV (1988): 1–5.
- ИЛИЋ, Нада и Милена Јакић, Ана Пантелић, Никола Предолац. „О декомпозицији предиката.“ / Презентовано на скупу Југословенског друштва за примењену лингвистику, Нови Сад, 2001.
- ЈАКИЋ, Милена. „О типологији декомпонованих конструкција у српском језику.“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* (у штампи).
- КЕРКЕЗ, Драгана. „Глаголски конституент перифрастичних предикатских конструкција (у српском и руском језику).“ *Српски језик*, 1–2 (1997): 303–310.
- КЕРКЕЗ, Драгана. „Номинални конституент перифрастичних предикатских конструкција.“ *Славистика* II (1998): 93–98.
- КЛАЈН, Иван. 2003. *Творба речи у савременом српском језику*. – Други део: Суфиксација и конверзија (Прилози граматици српског језика II). Београд, 2003.
- КЛАЈН, Иван и Милан Шипка. *Велики речник сѝраних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј, 2006.
- КЛИКОВАЦ, Душка. „О јавном језику (Експлицитна категоризација именичких појмова).“ *Језик данас* 8 (1998): 17–20.
- КОСТИЋ, Ђорђе. *Фреквенцијски речник савременог српског језика*. Београд: Институт за експерименталну фонетику и патологију говора и Лабораторија за експерименталну психологију, 1999.
- КОСТИЋ, Ђорђе. *Корѝус српског језика*. Београд: Институт за експерименталну фонетику и патологију говора и Лабораторија за експерименталну психологију, 2001.
- ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана. „Структура, функција и лексикографска обрада перифрастичних предиката (на примерима из дневне штампе).“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* 49/1 (2006): 219–304.
- МРАЗОВИЋ, Павица и Зора Вукадиновић. *Грамаѝика српскохрватског језика за сѝранце*. Сремски Карловци – Нови Сад, 1990.
- МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, Драгана. *Фразеолошке љаѝолско-именичке синѝаѝме у савременом српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет (Монографије, књига LX), 1987.
- ПЕТРОВИЋ, Владислава. „О перифрастичном предикату са глаголом чинити у Његошевом језику.“ *НССВД* 18/2 (1988): 507–513.
- ПИПЕР, Предраг. „Аналитички глаголски изрази и декомпоновани предикати типа ’изразити захвалност’.“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* 42/1 (1999): 37–43.
- ПИПЕР, Предраг и Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић. *Синѝакса савременог српског језика: ѝросѝа реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ : Београдска књига; Нови Сад: Матица српска, 2005.
- РАДОВАНОВИЋ, Милорад. „Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика).“ *Јужнословенски филолог* XXXIII (1977): 53–78.
- РАДОВАНОВИЋ, Милорад. „Декомпозиција и универбизација.“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* 47/1–2 (2004): 43–49.
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика 1–6*. Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска, 1967–1976.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, САНУ*. Београд, 1959–2010.
- РСЈ: *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2007.
- САМАРЦИЋ, Тања. „Семантичко-синтаксичка својства декомпонованих предиката у српском језику.“ *НССВД* 39/1 (2010): 375–385.

- Стојановић, Андреј. „Декомпоновани предикат у научном стилу српског језика.“ *Српски језик* 11/1–2 (2006): 223–239.
- Танасић, Срето. „Декомпоновање глагола и структура просте реченице.“ *Јужнословенски филолоџ* LI (1995): 157–166.
- Тополињска, Зузана. „Перифрастични предикатски изрази на међусловенским релацијама.“ *Јужнословенски филолоџ XXXVIII* (1982): 35–51.

ИЗВОРИ

- ПОЛИТИКА. 2. фебруар 2001.
- ПОЛИТИКА. 9. фебруар 2001.
- ПОЛИТИКА. 16. фебруар 2001.
- ПОЛИТИКА. 23. фебруар 2001.

Milena M. Jakić, Nada S. Ševa

QUANTITATIVE ANALYSIS OF DECOMPOSED / PERIPHRASTIC PREDICATE IN SERBIAN

Summary

In this research we examined different types of predications that consisted of semicopulative verbs presented in Radovanović (1977). Exemplars from newspaper texts sample are described in terms of quantitative analysis through four levels of decomposed predicate definition: structural, word formation, semantic level and level of type of predicate that is decomposed. In addition, we discuss current definition of nominal part of decomposed predicate (Nomen deverbativum) and we propose more precise criteria of their classification. Through this analysis we established correlation between noun type on surface level and its semantic equivalence with verb at the deep structure level. Final analysis underlined the importance of each level of definition for differentiation between decomposed and periphrastic predicate.

Key words: decomposed / periphrastic predicate, deverbative noun, semicopulative verb, quantitative analysis